

ЫСЫК-КӨП кабарлары

Шаршемби, 5- апрель, 2017-жыл № 12 (11647)

Гезит 1938-жылдын
1-сентябрынан
баштап чыгууда

Эффективдүүлүк көрсөткүчтөрү

Бул санда

ТАБИЯТТЫ МЫЙЗАМДУУ ЖОК КЫЛУУ

Кыргызстан активисттери өлкө жетекчилигин ууланып келаткан жаратылыш ресурстарын жок кылууга көңүл бурууга чакырат: мыйзамдуу түрдө, бул учурда Кызыл китепке кирген аркарлар менен тоо текелерди атууга лицензия берүү болсо, бир четинен көзөмөлсүз эндемик өсүмдүктөр жок кылынып жатканына жер-жерлердеги чиновниктердин көз жумуусу.

4–5-бет

КАНАДАЛЫК ИНВЕСТОРГО КЫРГЫЗ АЛТЫНЫН ӨНДҮРҮҮГӨ УРУКСАТ БЕРИЛДИ

«Центерра» 2017-жылга Кумтөр кенин иштетүүгө бардык уруксаттарды алды.

6-бет

ИЙГИЛИКТҮҮ ӨНӨКТӨШТҮК: ТОО БАЛЫН ӨНДҮРҮҮДӨН ТАРТЫП САДАТТУУ УНИФОРМА ТИГҮҮГӨ ЧЕЙИН

Канадалык компаниянын жергиликтүү ишкерлердин бизнеси гүлдөп, өсүшүнө салымы жана алардын инвестор менен көп жылдык ийгиликтүү кызматташуусу.

8–9-бет

«КУМТӨРДҮН» АЛТЫН ЗРЕЖЕСИ: КООПСУЗДУК БААРЫНАН БИЙИК!

«Центерра» коопсуздук деңгээлин жогорулатуу жана эмгекчилердин жумушу менен саламаттыгын коргоо үчүн «Work Safe/Home Safe» программасын жүзөгө ашырууда.

10-бет

2016-ЖЫЛДЫН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ: «КУМТӨР» КЫРГЫЗСТАН БЮДЖЕТИНЕ САЛЫК ТҮРҮНДӨ 7,6 МИЛЛИАРД СОМ КОТОРДУ

Кен ишкана өткөн жылы 17 тоннадан ашуун алтын өндүргөн.

Алтын өндүрүүчү «Кумтөр» компаниясы төртүнчү чейректин жана 2016-жылдын жыйынтыктарын чыгарды. Өткөн жылы алтын кен ишканада 550 960 унция же 17 136,78 кг алтын өндүрүлгөн. Сатып өткөрүүдөн (16 993,15 кг баалуу металл) түшкөн жалпы каражат 686,4 млн долларды түздү.

КРдин Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча «Кумтөрдүн» өлкө ИДПсында-

гы 2016-жылдагы үлүшү 8%, ал эми республика өнөр-жай өндүрүшүнүн жалпы көлөмүндөгү үлүшү 23.4% түзгөн.

Кыргыз Республикасы аймагындагы төлөмдөр салыктарды, аффи-наж акысы, товарлар менен кызматтар үчүн төлөмдөр, инфраструктура төлөмдөрү, кайрымдуулукту кошо алганда 238,450 млн доллардан ашты. Ал эми салык түрүндөгү гана которуулар 110 млн доллардан аш-

кан, бул Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2016-жылдагы 31-декабрына карата курсу боюнча 7 миллиард 633 миллиондой сомду түзөт.

Компания иштеген 1994-2016-жж. аралыгында Кыргызстан аймагындагы төлөмдөр 3 миллиард 202 миллион доллардан ашкан.

(Уландысы
3-бетте)

«Кумтөр» туюккап дамбасын жогорулатууга уруксат алды

Компания 2021-2024- жылдар аралыгында фабрикада кайра иштетиле турган руда калдыктарын сактоого жетиштүү көлөмдөгү курулуштун 4-жылдык программасын жүзөгө ашырып баштоого киришет.

Бул уруксат 2021-2024-жылдар аралыгында фабрикада кайра иштетиле турган руданын калдыктарын сактоого жетиштүү көлөмдөгү курулуштун төрт жылдык программасын жүзөгө ашырып баштоого мүмкүндүк берет.

«Центерра Голд Инк.» компаниясы Кыргыз Республикасындагы «Кумтөр» ишканасы өлкөнүн мамлекеттик органдарынан туюккап дамбасын 3674 метр бийиктикке чейин жогорулатууга уруксат берүүчү документтерди алганын билдирет.

Бул уруксат 2021-2024-жылдар аралыгында фабрикада кайра иштетиле турган руданын калдыктарын сактоого жетиштүү көлөмдөгү курулуштун төрт жылдык программасын жүзөгө ашырып баштоого мүмкүндүк берет. Алдын-ала эсептөөлөр боюнча, бул объектини курууга каралган жалпы

Компания туюккап дамбасын жогорулатууга уруксат документтерин алды.

32 млн доллар өлчөмүндөгү жумшоолордун 11 млн доллары (2017-ж. план боюнча) өздөштүрүлмөкчү.

2020-жылы курулуштун баштапкы этабын аяктагандан кийин кен ишканасы 2021-жылдан баштап дамбанын

эң соңку чегин 3677,5 метрге чейин жогорулатуу долбоорун берүүгө тийиш. Келечекте туюккап дамбасынын куруу иштерин бүтүрүүгө зарыл уруксаттарды компания кадимки тартипте аларына үмүттөнөт.

«КУМТӨР» КОМПАНИЯСЫНЫН БАЛЫКЧЫ ШААРЫНДАГЫ ӨТКӨӨЛ БАЗАСЫНЫН КЫЗМАТКЕРЛЕРИ ОКУУЧУЛАРГА ЭКСКУРСИЯ ӨТКӨРҮШТҮ

Жолугушуунун негизги максаты жаш балыкчылыктарды кесиптик жактан багыттоо жана коопсуздук техникасынын негизги принциптерине окутуу болду.

Балыкчылык окуучулар үчүн бул экскурсия маалыматка мол болду. Алар коопсуздук техникасын сактоо принциптери жана өткөөл базанын ишмердүүлүгү менен таанышты.

«Кумтөр Голд Компанинин» Балыкчы шаарындагы өткөөл базасынын кызматкерлери Балыкчы шаардык Л.Н.Толстой атындагы орто мектептин тогузунчу классынын окуучуларына экскурсия өткөрүштү.

Жолугушуунун негизги максаты жаш балыкчылыктарды кесиптик жактан багыттоо жана коопсуздук техникасынын негизги принциптерине окутуу, ошондой эле өткөөл базанын ишмердүүлүгү менен тааныштыруу болду.

Жолугушууну кумтөрчүлөр өндүрүштөгү коопсуздук техникасы боюнча презентация менен баштап, «Кумтөрдө» киргизилип жаткан коопсуздук техникасы боюнча «Work Safe - Home Safe» программасына тааныштырып, бардык эрежелерди жумушта да, күнүмдүк тиричиликте да сактоонун маанисин түшүндүрүп беришти. Андан кийин окуучуларга Балыкчы өткөөл базасынын иши менен тааныштыруу үчүн экскурсия өттү.

Бул иш-чара аркылуу кумтөрчүлөр

мектеп окуучулары менен жолугушуу салтын улап, ар дайым коопсуздук техникасын сактап жүрүүгө жана келечекте сапаттуу билим алууга үндөштү.

«Биз алтын өндүрүү процесси жөнүндө жалпы түшүнүк берип, бардык кызыктырган суроолоруна жооп кайтардык. Балдарга жеткирели деген түпкү оюбуз - ар дайым кылдат жана тартиптүү жүрүп, мыкты билим алуу», - деп «Кумтөр Голд Компанинин» Балыкчы шаарындагы өткөөл базасынын менеджери Жылдыз Раимкулова белгиледи.

Өз кезегинде окуучулар «Кумтөр» компаниясы кандай иштээрин өз көздөрү менен көрүү мүмкүнчүлүгүнө жана экскурсия үчүн ыракмат айтышты.

Иш-чараны уюштурган кызматкерлер - Кадыралиев Максат, Карагул уулу Ашыр, Цыганков Захар, Раимкулова Жылдыз, Кулатаев Алибек, Тагаева Таалайкуль, Зунунова Замира, Чекирбаев Азыкбек.

«Кумтөр» кызматкери «Теңир-Тоо айымдары» сыйлыгын алды

Сыйлык тапшыруу аземи «Насаатчы» теледолбоорунун алкагында болду.

Компания кызматкери Нурайым Жунусова кесибиндеги насаатчылыгы үчүн сыйлыкка көрсөтүлдү.

«Кумтөр Голд Компани» кызматкери Нурайым Жунусова «Теңир-Тоо айымдары» медалы менен сыйланды.

Иш-чара Т.Абдымомунов атындагы Кыргыз улуттук академиялык драма театрында Кыргыз Республикасынын Эмгек жана социалдык өнүгүү жана Маданият, Маалымат жана туризм министрликтери, «Насаатчы», «Асылзат нуру», «Теңир-Тоо айымдары» коомдук фондусу менен биргеликте уюштурулган «Насаатчы» теледолбоорунун алкагында өткөн.

Иш-чара «Ыйман, адеп жана маданият жылына» арналып, кыргыз элинин мезгил сыноосунан өткөн руханий жана адеп-ыймандык асыл-нарктары менен алдынкы дүйнө таанымды айкаштырган

ар тараптан жетик инсанды калыптандыруу жагына терең маани берүү менен уюштурулган. Аталган сыйлыкка Нурайым Жунусова өз кесибинде насаатчылыкта жетишкен ийгиликтери менен жеке инсандык сапаттары үчүн көрсөтүлгөн.

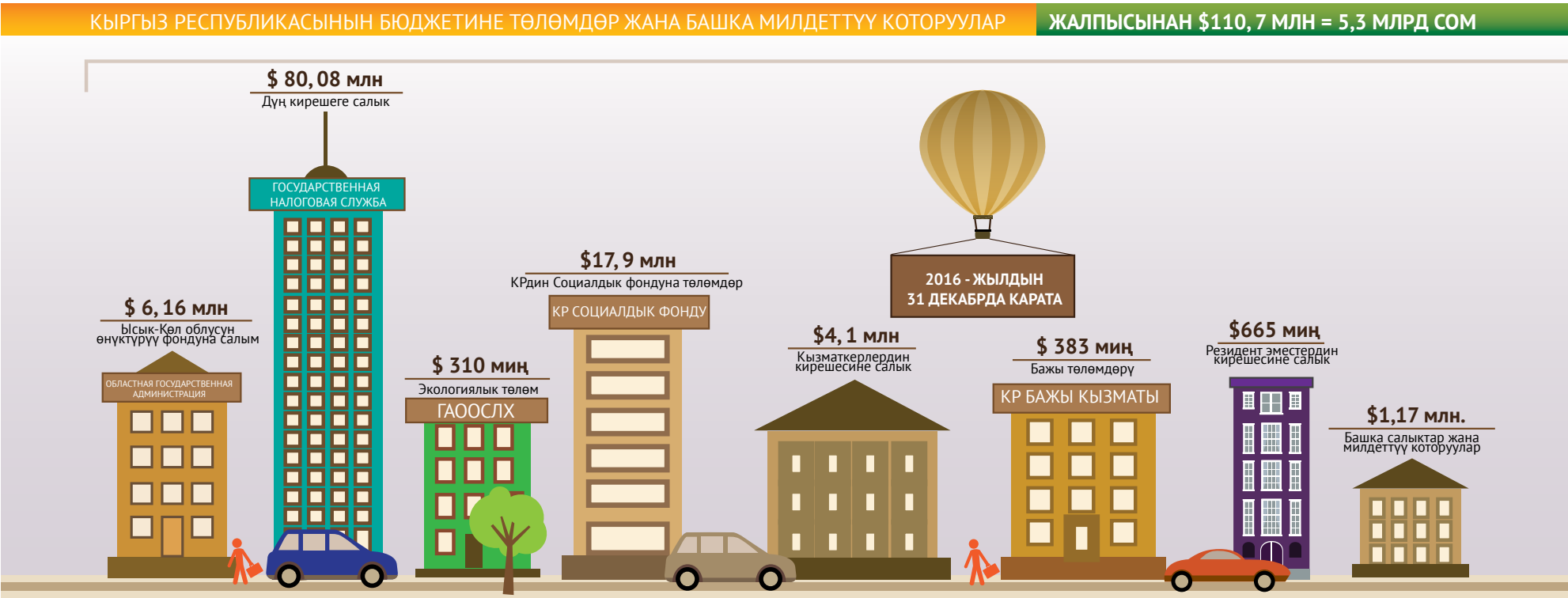
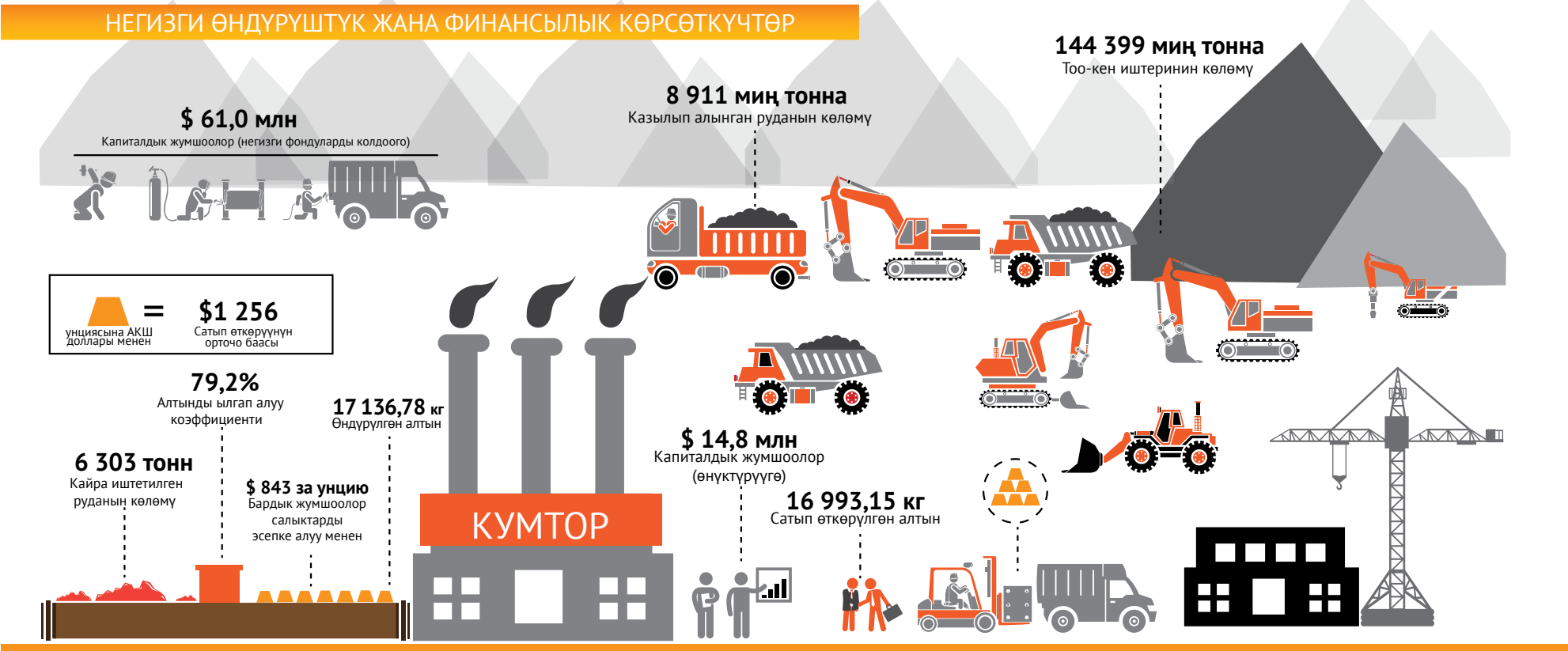
«Кумтөргө кирип калганым – жашоомдогу чоң сыйлык деп эсептейм. Бош күндөрү башка жерде да иштейм, ашпозчулардын ишинде талаптар көп, бирок коопсуздук техникасы менен эрежелерди сактоо боюнча Кумтөр баарынан жогору турат. Кесиптештерим аябай жакшы, бири-бирибизди колдойбуз, кеңешип турабыз. Учуро болсо жаштарга ыйман, ата-эненин баркын биле жүрүүгө, сыйчылдыкка үндөп турам», - деп сыйлык ээси кошумчалады.

centerraGOLD

КУМТОР КОМПАНИЯСЫНЫН 2016-ЖЫЛДАГЫ
ӨНДҮРҮШТҮК ИШМЕРДҮҮЛҮГҮНҮН НЕГИЗГИ ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ

Кыргызстан активисттери өлкө жетекчилигин ууланып келаткан жаратылыш ресурстарын жок кылууга көңүл бурууга чакырат: мыйзамдуу түрдө, бул учурда Кызыл китепке кирген аркарлар менен тоо текелерди атууга лицензия берүү болсо, бир четинен көзөмөлсүз эндемик өсүмдүктөр жок кылынып жатканына жер-жерлердеги чиновниктердин көз жумуусу.

Толук жок кылуунун чегинде

Көптөн бери Кыргызстандын даңазалуу капчыгайларына бара элексизби? Ажайып кооз, мөлтүр суу аккан, жыпар жыттуу таза абасын элестетип азыр барсаңыз, таң каласыз. «Мындай кантип болсун?» - деген биринчи сурооңуз болот. Жаратылыш байлыктарына мамиле жырткычтай. Көз кубанткан кооздук бирөөлөр үчүн асыл жыгачтан тургузулган саркеч үй, же төбөсүн көккө жеткире сыймыктанган дубалдагы аркардын мүйүздөрү. Дал ошондой адамдар «кыймылдаган, өсүп турган нерсени барып алыш керек» деген принципте жашашат. Болгондо да аеосуз, жерден жулуп, жанын алып...

- Жакында башка планетага көчүп кетчүдөй болуп - деп, Кыргызстандын беделдүү экологу **Эмиль Шүкүров** таңыркайт. Ак сакал профессорду атка минерлер көп жактыра беришпейт. Мамлекеттик жаратылышты коргоочулар менен капчыгы калың бирок, уяты аз депутаттар тууралуу терс пикирде, андыктан ал кебелбес позициясы үчүн көптөргө жакпайт.

- Жаратылыш - бакубаттуулуктун негизи, чындык болсо Кыргызстан кайтарылы-

гыс чекке өтө чоң ылдамдыкта баратат - деп эсептейт профессор Шүкүров. - Эгемендик алган маалда биз Борбор Азия чөлкөмүндөгү жашоо үчүн жаратылыш менен толук камсыз болгон жалгыз өлкө элек - жерибиздин 60% аракеттеги экосистемалардан турчу. Бабаларыбыз жүздөгөн жылдар бою жаратылыш байлыктарын акылмандык менен урунуп, бизге бүлүксүз калтырган. Чейрек кылым өттү. Бүгүнкү абал кандай? Нукура экоцид болуп жатат. Табигый, кол тийбеген экосистемалардын 20% гана калды. Ал жөн эле кайдагы бир жапайы жаратылыш эмес да, барбы-жокпу, бизге жакшы болсо болду деген... Ушу табы менен улана берсе, биз жакшы жашай албай калабыз да, бүлүнгөн өлкөдөн качууга мажбур болобуз. Ал эң биринчи кезекте калктын аярлуу катмарына катуу тиет, ал эми капчыгы калыңдар жаратылыштын жанын койбой, анын түбүнө жетмей болду.

Көбүнесе, браконьерлер, колунда бар адамдар, же алардын аркасынан жөлөп тургандар таасирлүү туугандары. Мисал катары Эмил Жапарович ЮНЕСКО тизмесине кирген Сары-Челек биосфералык коруктагы акыркы аюун өлтүрүлүшүн келтирет. Мергенчи айып пул төлөп, шарт-

туу мөөнөт менен кутулган. Андай мисалдар жүздөп саналат: бийик тоолуу жайыттар чабандар миндеген малын башаламан жая берип, бузулуп атат, кооз капчыгайлардагы асыл түрдөгү дарактар кыйылып, Арсланбобдогу жаңгак токойдун деградациясы күчөдү жана аны калыбына келтирүү мүмкүн эмес - чектелбеген адамдын тиричилиги аны кайтарылыгыс чекке жеткирди.

-Экосистема жүздөгөн түрлөрдүн өз ара аракеттенип, калыбына келип туруучу татаал механизми. Курамындагы бир бөлүгүнө зыян келтирүү менен бүтүндөй экосистеманы кыйратууга болот - деп Эмил Шүкүров эскертет. - Арсланбоб токойлорунда карагат өспөй калды, мөмө бадалды уйлар жок кылган. Карагатсыз болсо токой куурап калат. Бийик тоолуу системалардын башкысы жана негизгиси - ак илбирс. Ал Кыргызстандын сыймыгы, анын урматына Дүйнөлүк форумдар өткөрүлүп, ал жакта асмандын башы сүйлөнөт. Бирок куру сөз менен жапайы жаныбарды сактап кала албайсың. Тоо кыркаларда тукум улаган илбирстин бир нече гана популяциясы калды. Мергенчилердин жаратылыш берген уникалдуу жандыгына ок атууга

ТОБОКЕЛДЕГИ ЖАШОО

Жергиликтүү отунчулар уятсыз түрдө чак түштө токойду кыйып атат. Саякатчылар карагайлуу токойдун ордуна дүмүрлөр оркойгон талааларды көрүүдө.

Кыйылган бактарды ташып кетүү үчүн ушинтип даярдашат. Карда калган издер бул жакта эмне болуп жатканын кабарлайт.

дили, колу барганынан мурда, былтыр көл аймагында бир браконьерлик катталган. Марко поло аркары менен тоо текенин саны кыскарып атат, аларга болсо аңчылык Кыргызстанда уруксат. Илбирске жем болчу эң керектүү, асыл жана Кызыл китепке кирген жандыктарды канчалап, кандай түрү жок кылынып атканын эч ким чындап билбейт. Браконьерлер дале көп.

Эки тал көрсөң кыйбай жүр?

Кыргызстан фотожурналисттер союзунун негиздөөчүсү, «По следам снежного барса» (ак илбирстин изи менен) аттуу экологиялык долбоордун негиздөөчүсү Владислав Ушаков өлкөнүн бардык булуң-бурчтарын кыдырып чыккан. Ушу таптагы сапарлары ага мурдакыдай кубаныч алып келбей калды, анткени анын фото көзөнөгү муңайган көрүнүштөрдү - жаңы кыйылган токойдун мунжу дүмүрлөрү, таарындылар менен устундарды көп учуратат.

- Мурда да болгон, азыр да кыйып жатышат. Жапайы токойдун кыйылышы акыркы мезгилде күч алды деп капа. - Арсланбобго бир нече күнгө барып калдык, эки түн бою бензоараанын үнү тынган жок! Жаңгак-мөмө то-

кой үлүштөргө бөлүнгөн, аралап баратып бирөөнүн огордунда жүргөндөй. Албетте, мыйзамсыз экени түшүнүктүү. Жок дегенде курчоого алынганы бүтүн турат. Андан сырткары турган бактарды кыйып, жок кылышууда. Бак жүктөгөн машинелер ары-бери тынбай каттоодо. Токой кыюу ар бир капчыгайда бар - Жууку, Жети-Өгүз, Барскоон. Мурда алды-артын каранып, киши байкабаган учурда кыйышса, азыр эч кимди көзгө илбей калышкан.

Активист ири өлчөмдөгү фото-видео материал топтогон. Ал токой чарбанын чиновниктерине эмес, өз көзүнө ишенет. Чиновниктердин айтымында, абал толук көзөмөл алдында жана мурдакыдай бак-дарактарды эч ким тийбейт, анткени ведомство “жигердүү иш жүргүзүүдө”. Анда видео менен фото неге башканы көргөзүүдө?!

- КЧКЖТЧМА жаңы бакдарак отургузуп, 2017-жыл ичинде өлкө боюнча эки миң гектар жерди камтырын билдирет. Мындай жол менен бир чыбыкты Нарында, экинчисин Жалал-Абадда отургузуп, ортосундагы аралыкты сызгыч менен ченеп, иш аткарылды деп койсо болот. Айтылган

пландар боюнча акыркы үч жылда үч миң гектар жерге бак отургузулмак. Кагазда жазылган ишке кандай ашырылды? - деп Ушаков суроо салат.

Анын маалыматы боюнча, Тянь-Шань карагайы өзгөчө жабыркоодо. Карагай 500 жылда өсөт, бирок жаш жана сопсоо карагайларга балта чабылып атат. Актанганы - токойду санитардык тазалоо. Митайымдыкка да барышат: даракты кууратыш үчүн дүмүрүнө акырын балта чаап кетишет. Кандай максаттарга кыят? Миң түркүн! Айрымдар эндемик(!) дарактарды отун кылат, айрымдар коттедж салып, мончосун жасалгалайт.

Өткөн декабрдын соңунда активисттердин тобу Президент, Премьер-министр жана Жогорку Кеңеш спикеринин атына жапайы жаныбарларды өлтүрүү менен дарактарды кыюуну токтотуу, күнөөлүүлөрдү жазалоо талабы менен петиция жөнөтүшкөн. Иликтешеби? Тыянак болобу? Жазалайбы?

- Мен пессимистмин, - деп Владислав башын чайкайт. - Коррупцияга баткан чиновниктерди камаса да, эртең ордуна башкасы келет. Балатыларды таарып, жаныбарларды атат. Бирок, азыркы масштабдан балким азыраак. Өз өлкөсүн тоноодон коркушсун, эртели-кечпи - жооп берүүгө туура келет...

Аралаңыз Шура, аралаңыз... Алар алтын

Көз карандысыз эксперт Жамиля Жээнбаеванын пикиринде жаратылышты сактоо жаатындагы коррупция бүгүн ылдыйдан жогору баратат.

- Мыйзам деңгээлинде түпкүрүндө мыйзамсыз иштерди жасоого мүмкүн болуп жатат. Табиятта эмне болуп, кандай иштер жасалып атканына коомдук көзөмөл үчүн жарандар бүгүн биригүүсү абзел. Биз атмосферага жасаган чыгындылардан, климат менен токойлордон көз карандыбыз. Ар бир жаран сак болуп, айланада эмне болуп жатканын байкап туруусу шарт. Мыйзамсыз деп ойлогон социалдык тармагындагы «ЭКО-стан» баракчасынын активист-

терине байланышса болот, жаныбарларга мыкаачылык мамиле же бак кыюу фотолорун жиберсе болот. Өлкөнүн жараталышты коргоо системасы өтө ыкчам реформаларга муктаж жана биз өлкө жетекчилиги буга көңүл бурат деп үмүттөнөбүз.

Азырынча экологдор менен активисттердин айткандары жоопсуз калууда. Бийлик болсо бактан башка нерселерди аралоо көйгөйлөрү менен алек. Керек болгондо күнөөлүүлөрдү издемиш болушат. Мисалы, экологиялык көйгөйлөрдү Ысык-Көл облусунда бир кен ишкана жаратат деп ойлошот. Кеп “Кумтөр” жөнүндө экени түшүнүктүү. Ал үчүн конституцияга өзүнчө берене да жазылды. Бирок ал толугу менен көзөмөл алдындагы, анын ичинде браконьерчилик толук жок аймак. Кен ишканада аркар-кулжа эркин оттоп, көбөйүп атат. Адам 50-60 метрге жакын барса да чочуп качпайт.

Кыргызстандын 25 жылдык эгемендүүлүгүндө жаратылыш байлыктарын уурдап, тымызын жок кылып, азыр да уулантып жаткандарды кылмыш жазасына неге тартышпайт? Табышмак...

Юлия ШИТОВА
Фото: Влад УШАКОВ

КАНАДАЛЫК ИНВЕСТОРГО КЫРГЫЗ АЛТЫНЫН ӨНДҮРҮҮГӨ УРУКСАТ БЕРИШТИ

«Кумтөр» кени 2017-жылга Кыргызстандын мамлекеттик органдарынан бардык зарыл экспертизаралар менен уруксаттарды алды.

Андан сырткары, Бишкек шаардык район аралык соттун 2016-жылдын 30-июнундагы чечими менен компанияга активдерин чыгарууга тыюу салынган, ал өз кезегинде компаниянын социалдык өнүктүрүү боюнча бардык долбоорлору токтоп, көлдүктөр көп жылдан бери Кумтөрдөн алган демөөрчүлүк жардамды токтотту. Анын ичинде жаштарды колдоо, спорт, маданият, экология жана балдардын билим алуусун колдоочу Ысык-Көл облусундагы долбоорлор бар. Аймактагы калктын эң аярлуу катмары – балдар үйлөрү менен ден соолугунун мүмкүнчүлүгү чектелген адамдар да колдоодон айрылды.

Эстүүлүк жеңди

Ансыз да оңой эмес алака өткөн жылы дагы татаалдашты, бирок долбоордун өнөктөштөрүнүн диалогду кайра жандандырып, маселени курчутпоого дарамети жетти. «Кумтөр» кыргыз мыйзамдарын кынтыксыз сактап иштейт – тийише турган учур жок. Андан сырткары, кен ишканадагы себепсиз иш токтотуу өндүрүштүк, финансылык жана экологиялык, узакка созулган терс кесепеттерге алып барат. Бүгүнкү күндө кыргыз тарап аларды жакшы түшүнөт. Кенди кезексиз жаап салуудан жоготууга инвестор жалгыз учурабайт. Компаниянын миңдеген кызматкерлери жумушсуз калып, алардын үй-бүлөлөрү багуусуз калат, компания менен кызматташкан жергиликтүү фирмалар бизнесинде үзгүлтүккө кабылат. Ал эми Кумтөр кенин иштетүүдөн бюджетке түшүп жаткан каражат өлкө экономикасына терең терс таасир этеринен шек жок.

Кыргызстандын эң ири өндүрүштүк объектиси жана бюджет түптөөчү ишкана мурдагыдай эле мамказынаны тол-

туруучу негизги булак. 2016-жылы компаниянын төлөмдөрү салыктар, аффинаж акысы, товарлар менен кызматтар үчүн төлөмдөр, инфраструктура төлөмдөрү жана кайрымдуулукту кошкондо 240 млн долларга дээрлик жетти. Дагы бир ушунчалык киреше берчү булакты эч ким таба элек. Республикага ири инвестиция салуучу башкалар да азырынча жок. Мындай абалда, мезгилдин сыноосунан өткөн өнөктөш менен кызматташууну улантуу туура.

Алдыда эмне?

Быйылкы жылга коюлган өндүрүштүк пландар ийгиликтүү аткарыларына ишенич бекем, анткени тоо-кени иштерин жүзөгө ашырууга бардык уруксаттар бар. Алдын-ала баалоолор боюнча, Кумтөрдө 455-505 миң унция алтын өндүрүлмөкчү, мында жалпы жылдык көлөмдүн 30 пайызы 2017-жылдын төртүнчү чейрегинде алынарын эксперттер божомолдошту.

Компания, күндүн жылышы менен туюккаптан тазаланган өндүрүштүк чыгындылар агызылып баштарын эске салат. Адистер жылыга орточо эсеп менен 5 млн куб метрдей суу тазалап, курамынан оор металлдар менен цианид тазалангандан кийин, Кумтөр дарыясына кое беришет. Агызылып жаткан суунун сапатын бардык көрсөткүчтөр боюнча көзөмөлгө алып, стандарттар менен нормаларга туура келишин, агындынын айлана-чөйрөгө зыяны жок экени жана сапат талаптарына жооп берери текшерилет. Тазалоодон өткөн өндүрүш-тиричилик агындыларды агызууга уруксат 2017-жылдын 31-декабрына чейин алынган.

Юлия ШИТОВА
Фото: Влад УШАКОВ

Маңызсыз талаштар

Борбор Азиянын эң ири алтын өндүрүүчү ишканасы тынымсыз иште. «Центерранын» Кыргызстандагы туунду компаниясы «Кумтөр» 2017-жылдын алдында бардык зарыл уруксаттамаларды, кен иштетүү пландын макулдашууларын алды

- «Кумтөр Голд Компани» Борбордук карьер менен Сары-Төр участогунун Атайы долбооруна өндүрүштүк коопсуздук жана жер казынасын коргоо боюнча КР Өнөр жай, энергетика жана жер казынасын пайдалануу мамлекеттик комитетинен 2017-жылга экспертизасын алды. Андан сырткары, Кумтөр Кыргыз Республикасынын курчап турган чөйрөнү коргоо жана токой чарбасы мамлекеттик агенттигинен (КТЧКЖТЧ) Борбордук карьер менен Сары-Төр участогунун Атайы долбооруна 2017-жылга карата экологиялык экспертизасын алды. Андан сырткары КТЧКЖТЧ мамлекеттик агенттиги 2017-жылга карата калдыктарды жайгаштырууга уруксат, атмосферага булгоочу заттарды чыгарууга уруксат жана чыгаруулардын чектелген нормативдеринин долбоорун макулдашты, - деп канадалык инвестор бардык уруксаттамаларга ээ болгонун билдирет.

Чет элдик инвестор үчүн 2016-жыл оңой болбоду. Өткөн жылдын жаз айынан баштап Кумтөргө экологиялык доолордун соттук териштирүүлөрү жүрдү.

Компанияга КРдин айлана-чөйрөнү коргоо жана токой чарба маагенти менен мамкотехинспекциянын доо арыздарынын өлчөмү 22,5 млрд сомду түздү. Алтындай кымбат талаштар жооп берген тараптын кызыкчылыгына каршы чечилип, ал өз кезегинде эл аралык арбитражга калыстык издеп кайрылды.

Өндүрүштүк агындыларды тазалоочу жайлар жылуу мезгилдерде, майдан октябрга чейин гана дарыянын агымы шар кезде иштейт. Калган маалда тазалоочу жайлар токтотулат.

КУМТӨРДӨГҮ ДАТТАНУУЛАРДЫ КАРОО ТАРТИБИ

«Кумтөр Голд Компани» улуттук жана эларалык нормаларды сактап, жергиликтүү жамаатар менен жакшы алакада болууга абдан умтулат. Ошентсе да, Кумтөрдөй чоң ишканада маал-маалы менен даттануулар пайда болуп турат. Биз кызматкерлерибизге кам көрүп, бардык негиздүү даттанууларга толук жана жеткиликтүү жооп берүүгө аракеттенебиз.

Бардык даттануулар адилеттүү каралышы үчүн компанияда бекем тартиптеги процедура колдонулат:

ДАТТАНУУЛАРДЫ КАБЫЛ АЛУУ

Нааразычылыктар жана даттануулар электрондук жана жөнөкөй кат, телефон аркылуу, жеке жолугушуу учурунда же башка түрдө билдирилет. Даттануу катталгандан кийин жообу көпчүлүк учурда 30 күн ичинде берилет.

1

КАТТОО ЖАНА ТАСТЫКТОО

Кумтөрдөн даттануучуга даттануунусу кабыл алынганын тастыктаган өзгөчө номуру бар баракча берилет. **Даттануучу номурун алгандыгын тастыктоо үчүн баркчага колун коюшу абзел.**

2

АЛДЫН АЛА БАА БЕРҮҮ

Даттануунун олуттуулугуна жана тиешелүүлүгүнө баа берилет. Иликтөө жана иликтөө жүргүзүүгө жооптуу тараптар дайындалат.

3

ИЛИКТӨӨ

Даттануу иликтенип, негиздүү же негизсиз экени такталат. Даттануу негиздүү деп табылса, конфликтти чечүү жолдору аныкталат.

4

ЖООП

Иликтөөнүн натыйжасын кыскача баяндаган жана конфликтти жоюу жолун сунуштаган жооп жөнөтүлөт. Даттануучу жоопко колун коюшу абзел. **Бул даттануучунун сунуш кылынган чечимдер менен макул болгондугун билдирбей, жоопту алгандыгын гана тастыктайт.**

5

Жооптор компаниянын катасы бар экендиги, компаниянын жол-жоболоруна өзгөртүүлөр киргизилгендиги жана, кээ бир учурларда, кандайдыр бир компенсация төлөнөөрү жөнүндө маалымат камтышы мүмкүн.

Даттануучу ыраазы болсо

Даттануучу НААРАЗЫ калса

ДАТТАНУУ ИЙГИЛИКТҮҮ ТӨРДӨ ЧЕЧИЛДИ

Даттануучу сунушталган чечимдердин бирине макул болду.

7

ДАТТАНУУНУ ЧЕЧҮҮ

Макулдашылган чечим ишке ашырылат.

8

ДАТТАНУУ ЖАБЫЛАТ

Конфликт жоюлду.

КАЙРА КАРОО ЖЕ АПЕЛЛЯЦИЯ

Башка мүмкүн болгон чечимдер сунушталат.

6

ДАТТАНУУНУ КӨЗ КАРАНДЫСЫЗ ҮЧҮНЧҮ ТАРАП КАРАП ЧЫГЫШЫ МҮМКҮН

Конфликтти жокко чыгаруу мүмкүн эмес.

КЫЗМАТТАШУУ ИЙГИЛИГИ: ТОО БАЛЫН ӨНДҮРҮҮДӨН ТАРТЫП САПАТТУУ УНИФОРМА ТИГҮҮГӨ ЧЕЙИН

Балчелек кирешелүү бирок түйшүктүү иш. Ийгиликтин 50 пайызы аба ырайынын шарттары, калганы - эмгек, өжөрлүк жана умтулуу.

Ири алтын кен ишкананын тарыхы Кыргызстанда негизделгенден баштап кенге өз өндүрүмүн саткан жергиликтүү компаниялар менен жанаша жазылган. «Кумтөр» азык-түлүк, униформа, курулуш материалдарын жана башка көптөгөн нерселерди сатып алат. «Ысык-Көл Кабарлары» канадалык инвестор менен мыкты бизнес жүргүзгөн жергиликтүү ийгиликтүү ишкерлер менен маектешти.

Бал шибердин берекеси

Ар бир бизнес, анын ичинде балчылык да мамлекеттик колдоого муктаж. Акыркы мезгилде Кыргызстандын балчылык тармагы орчундуу өнүгүүдө, экологиялык таза, даамдуу бал жергебизде да, чет өлкөлөрдө да мыкты сапаты менен белгилүү. Ал балчылар менен алардын талыкпас канаттуу иштермандарынын эмгек үзүрү.

- Балчылар салык төлөбөйт, мен ишкер катары патент акысын гана төлөгөнүм үчүн мамлекетти кызыктырбайм. Бирок бизди үстөгү төмөн насыя берүү аркылуу колдосо, бажы процедураларын жөнөкөйлөштүрсө, баа жеткис колдоо болмок, - деп караколдук балчы Анвар Халилов акыл калчады.

2011-жылдын жаз айынан баштап бал чарбасы 90 бүлө болуп көбөйдү - бул орто көлөмдөгү бал чарба. Эгер 150гө жеткирсе - жакшы киреше болмок. Бирок балчылык бизнесин кеңейтүү менен кошо көйгөйү да өсүшү ыктымал. Мисалы, сатып өткөрүү маселеси. Чек ара жабык турганда (балчылар фитосанитардык көзөмөлдөн өтө алышпайт), Казакстан менен Орусия рынокторуна кол жетпей, бир уч гана кардарларга ишеним бар: өзүбүздөгү бал

сүйүүчүлөр, алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдөн келген туристтер жана «Кумтөр» компаниясы. Ишкер ай сайын кен ишканага 200 кг бал жөнөтөт. Үлгүсүн мамлекеттик стандарт кызматынын лабораторияларында текшертип, адистерден азыктын сертификатын алат. Сапатын тастыктоочу документтер кардарга бал менен кошо жиберилет. Кардар өз кезегинде кагазга гана эмес, даам сапатына да ишенет - бир да жолу претензия болгон эмес.

- Жеке ишкана каттоо «Кумтөр» менен келишим түзүүдөгү сөзсүз шарт болгон - деп Анвар Халилов түшүндүрөт. - Иш тажрыйбам жок эле, бир жактан досум жардамга келсе, туугандарым карызга акча берип, унаа менен бал челек сатып алгам - бизнеске алгачкы салган каражат 250 миң сом болгон. Калганын иштин жүрүшүндө өздөштүрдүм.

Күнү-түнү эмгектенүү жетишсиз болуп чыкты. Жолдуу да болуш керек экен. Тактап айтканда жериңдеги климаттын сезондогу шарттары. Биринчи жылы эч жолум болбоду: жай кургак болуп, күз эрте келип, суук түштү. Бирок ал кыйынчылыктар кайра чыйралтты. Ал жылы Халилов балчелектин санын 25тен 50гө жеткирди.

- Аарылар эки түрдүү бал берет - талаа жана тоо гүлдөрүнөн, чекене киллограммын 200 жана 250 сомдон сатабыз. Жакшы сезон болуп, жаан-чачын көп жана жылуу жай учурунда алты тоннага дейре бал жыйнайбыз. Июньдун ортосунда эле биринчи бал алабыз. Начар жылдарда эки гана жолу бал жыйнаган жылдар да болгон - деп кеп салат. - Биздин бал баарынан мыкты, билген адам катары айтам. Түркүн чөптүн балы микроэлементтер менен азыктандыруучу заттар аралашкан жаппай өсүмдүктөрдүн аселинен турат.

Шири азыктын дарылык касиетин балчы Халилов чындап терең түшүнөт, анткени медициналык билимге жана «Тез жардам» кызматындагы фельдшердик тажрыйбага ээ. Балчылык менен алектенүүнүн өзү эле анын денсоолугун чыңдаганын айтат. Аллергия жок болсо, аары чаккандын пайдасы талашсыз, ал эми бал жыйнаганда жүз жолуга чейин аары чагышы ыктымал! Накта балды сапатсыз аралашмадан оңой айрып билсе болот - жасалма болсо кристаллдашпайт, балким коюуланат, бирок тунук бойдон калат - деп балчы насаатын айтып, меймандарга майда идиштеги жыттуу сары гүл азыгынан карматты. «Биздин аймак кере-

мет, мөлтүр суу, таза аба жана түркүн чөптөр. Мындай шартта алынган бал ар дайым экологиялык таза болот. Аш болсун!» - деп кошумчалады.

Жоопкерчиликтүү салык төлөөчү - мамлекет үчүн «алтын»

«Кумтөр» менен кызматташуу тарыхында ийгиликке жеткен башка ишканалардын да үлгүсү бар. Алардын ийгилиги көбүнесе алтын кен ишкана менен кызматташууга негизделет. Маселен, Ысык-Көл облусундагы Жаңы-Арык айылында жайгашкан кесипкөйлөргө кийим тигүүчү ишкана «Айко-Сейко». Бүгүнкү күнгө фирманын көп жылдан бери жакшы иштешип келаткан 25 кардары бар. Алар ар кыл тармактан, бирок эң ишенчиликтүү өнөктөшү «Кумтөр». Ишкана алган бардык тапшырыктардын 27% канадалык алтын өндүрүүчү компаниянын кызматкерлерине униформа тигүү ээлейт. Кумтөрчүлөргө суу өтпөгөн, май жукпаган кышкы жана жайкы комбинезондор, ысыктын табынан коргоочу, электр ширеткич менен иштөө үчүн атайы кийим тигилет. Бардык буюмдарга жогорку сапаттагы кездемелер

Кызматкерлер өз ишине бекем карманат - татыктуу маяна, туруктуулук, камкор жумуш берүүчү - мындай ишти табуу оңой эмес, өзгөчө айыл жергесинде.

Нурбүбү Султанбаеванын пикиринде өнүгүп жаткан экономикага инвестордун салымы эбегейсиз чоң. Чиновниктер түшүнсө кана.

Орусиялык «Чайковский текстиль» кездеме токуучу комбинаттан алынат.

- Кезинде бүткүл Союзга дүңгүрөп турган Караколдогу тигүүчү фабрика банкротко учураганда, үй-бүлөбүз менен кеңешип туруп, жаңы иш баштоону чечкенбиз. Уулум менен имаратты сатып алып, ремонттон өткөрдүк да USAID грантына атайы жабдуу сатып алдык - деп, фирманын аткаруучу директору Нурбүбү Султанбаева баяндайт.

Тигүүчү ишкана рынокто 13 жыл, «Кумтөр» менен биринчи тапшырык 2003-жылдын 30-декабрында түзүлүп, кызматташуу уланып келет. Төрт миң метр бийиктикте жердин баалуу белектерин өндүрүп адамдар талыкпай эмгектенип келет. Аларга жанаша «Айко-Сейко» да атаандаштыкка алдырбай, улам өсүп, кеңейип, улам алдыга озууда. Бүгүн жеңил өнөр жай ишкана атайы тапшырыктар боюнча гана иштейт, сырттан кошумча заказ алууга жетишпей турган маал. Көргөзмөлөргө катышуудан болсо баш тартышат - өндүрүштө тынчылык күч алган. Андыктан иш тартиби жөнөкөй - тигип бүтүп дароо тапшыруу. Өндүрүштү кеңейтүү ойдо бар. Ал максатка жарым миллион доллардай каражат керек. Азыр фирманын жетекчилиги

мүмкүнчүлүктөрдү караштырууда. Өкмөттүн жардамына көп ишене беришпейт, Орус-Кыргыз өнүктүрүү фондуна насыя алууга кайрылып, жолу болгон эмес. Күрөөгө сураган мүлктүн көлөмү өтө чоң, ал эми фирманын мүлкүн аябай эле арзанга баалашты деп Нурбүбү Бейшекеевна бир аз капа.

- Бирок биз өлкө үчүн инвесторбуз да,- деп эскертет ал. - Учурунда жана ак ниетте салык төлөп атабыз (жылыга жергиликтүү бюджетке 10 млн сомго чейин которот), иш орундарын түзүп атабыз (56 кызматкер иш менен камсыз) жана күнүгө өндүрүмдүн сапатын жакшыртуу үчүн эмгектенебиз. Бирок Өкмөттөн жардам болгон жок.

Нурбүбү Султанбаеванын пикиринде ушундай эле абал сырттан келген инвесторлордо да бар. Инвестиция тартуу үчүн аларга жакшы шарт түзүү керек, тобокелдерди кыскартып, беделди көтөрүп жана инвестициялык шарттарды жакшыртып.

- «Кумтөр» болбогондо азыр Ысык-Көл облусунда канча адам жумушсуз жүрмөк. Ал жакта иштеген үч миң адам үй-бүлөсүн багат, демек жалпы алганда 10 миң кыргызстандыктын турмушу компания бар үчүн жакшы. Ал эми кызматташкан ишканалар канча, биз-

дей болуп өндүрүмүн Кумтөргө сатып, салыгын Өкмөткө төлөп, орчундуу салымыбызды кошуп келатабыз. Өкмөттө аны байкагандар, баалагандар барбы?

Сапаттуу жасалган

Мамлекетке ишен, бирок өзүн аракеттен. Дал ушундай ойду карманган Азамат Осорбаев Жаңы-Арык айылында турат. Ал «Айко-Сейко» фирмасында 10 жылдан ашуун эмгектенет. Учурда фурнитура боюнча адис. Интервью учурунда да ишинен алаксыбай, кнопка такканды улантат...

- **Тажатпайбы?** - деп алыстан баштадым.

- Көнүп калгам, күнүнө жүзгө чейин күрмө колумдан өтөт - деп ийнин куушурат. - Туруктуу иш, жакшы маяна, дагы эмне керек? Айылда мындай жумушту табуу кыйын.

Айдын жыйынтыгы боюнча кызматкерлерди кубаттап турушат, премия берип, майрамга белек, сырсколоп калса жөлөк пул бар. Андыктан, кандай гана иш болбосун, адамдар аябай аракеттенип иштешет. Жумуштан өз эрки менен эч ким кетпейт. Жаңы келгендерди технолог-конструктор Гүлүмкан Омурканова үйрөтөт. Ишканаларда кийип жүргөн униформа менен атайы кий-

имдер, анын ичинде кумтөрчүлөрдүн кийими да Гүлүмкан эженин колунан чыккан.

- Мен иштеп чыккан моделдер менен үлгүлөр сөзсүз заказчиктер менен макулдашылат. Жаккан үлгүсүн тандагандан кийин ошолор боюнча тигебиз. Сапаты менен дизайны боюнча терс сөз укканыбыз жок. Форма кийгенде ыңгайлуу, бышык, оңой жуулат - деп өз өндүрүмүн мактайт. - Эң башкысы - иш ордундагы тартип менен сапатка көзөмөл!

Сапатты ордунан текшерүү үчүн фирманын башкы директору Куван Жусуев кен ишканага атайы барган. Тоодон аябай толкунданып кайткан. Жаңы идеяларды тапкан. Маселен жеке стандарттарды иштеп чыгып, кийгенде куюп койгондой жакшы отургандагы сапатка жетүү. «өз ишинди заказчик толук ыраазы болгондой аткар» деген фирманын урааны аракетте. Анын ишканасы даярдаган жылуу, ыңгайлуу «Айко-Сейко» деген товардык белгиси бар кийимдер катаал шартта, бийик тоодо иштеген адамдарга кызмат өтөп атканы башкы директордун кубанычы.

Юлия ШИТОВА
Фото: Самат БАРАТАЛИЕВ

Кыргызстандагы кышкы туристтик сезон жыйынтыктала элек, бирок суроолор ушу тапта эле көп: «турмуш жолун» ремонттоо аягына качан чыгарынан тартып, чет элдик туристтер милдеттүү каттоодон өтүүсүнө чейин. Туристтик «жыртыктарды» баратып жамоого туура келип отурат.

ЫСЫК-КӨЛ: БЕЙИШТИН ТӨРҮ БОЛГОНДО

Турсезон өтүү - таасири бир эшекке жүк

- Кыргызстанды көрсөткүчү, кооз жаратылышын, атактуу тоолорун, аймактык музейлерин көрүп, улуттук даамын таткыбыз келет - деп, өткөндө Орусиялык меймандар кайрылып калды, - көп уккандан бир көргөн артык деп, азиялык өлкөнү көрүүгө ашыкпыз.

- Албетте көрсөтөбүз, - деп жооп бердим да: «Эмнени көрсөтөбүз?» деген ойго баттым.

Эптеп кыштан чыккан жолдору бузук курорттук шаар менен курулуш тосулмага алынган музей - кечиресиздер, оңдоо иштери, андан көрө түштөнүп алалы, ырас, улуттук даамдар ар бир жолочунун көңүлүн алат. Андан соң чуркаган бойдон тоону көздөй - «Биздин жаратылышыбыздын ажайып кооздугун айтпа!». Ал да айтмакчы, же тыңгылыктуу сактай албай же эбин табай албай жүрөбүз.

Маданият, маалымат жана туризм министрлигинин Туризм департаментинде кышкы электе Өкмөт «сезондон кол жуудук» деп жар салса болобу. Ысык-Көлдүн трассалары менен чуу, чет элдик туристтерди милдеттүү катталуусун киргизип, бир тобун республикага келбес кылдык. Бирок департаменттин директору Азамат Жаманкуловдун дымагы күчтүү жана ойлогону жакшыдан.

- Тоо лыжа базаларынын ээлери сезон алар үчүн жакшы өткөнүн кабарлады, - деп Азамат Капарович баса белгиледи. «Караколдогусунан» туристтер үзүлгөн жок, андан сырткары, иштеп жаткан бир нече лыжа базалары жаңы линияларды ишке киргизип, токтоп

турган базалар жандана баштады. Тармактын чоо-жайын жакшылап түшүнбөй туруп тыянак чыгара берген жетекчилерге түшүнө албай турам.

- Чет элдиктерге милдеттүү катталууну киргизүү кандай таасир берди?

- Демилге көтөргөндөрдүн ойлонбой кабыл алган чечими болду, биз менен макулдашылган эмес. Биз кабатырланып чуркай баштадык, жыйынтыгында «паритет принцибин» эске алуу менен, беш күн ичинде жарандары катталуудан бошотулуучу өлкөлөрдүн тизмесин бекитти - бизге башка мамлекеттер колдонгон катталуу шарттары. Эң негизги өнөктөштөрдүн бири Орусия, мурда анын жарандары каттоосуз бизде 90 күн, биздин жарандар Орусияда бир жума жүрсө, азыр теңделип, эки мамлекетте бирдей каттоосуз 30 күндөн жүрүүгө болот. Имидж албетте, жабыркады. Дагы бир көйгөй - Административдик кодекске кирген өзгөрүү боюнча турак жайларды саатка же суткага ижарага берүүгө тыюу салынды. Жеке оюмда бул туура эмес, дүйнө боюнча андай тажрыйба бар, эч жерде бир күнгөбү, бир сааткабы, турак жайын ижарага берүү тыюу салынбайт. Учурда калыбына келтирип, мыйзамга өзгөртүү киргизүү аракетиндебиз. Анткени жайкы сезон келатат, жана нааразычылыктар күчөшү мүмкүн экенин өзүңөр да түшүнөсүздөр. Өзгөчө курорттун борбору Чолпон-Ата, Бостери жана Караколдо.

Эх, жолдор: чаң жана ремонт

Көкөйгө тийген дагы бир маселе - Балыкчы - Корумду трассасынын ремонту менен тешилип бүткөн жолдор. Ремонт жакшы-жаманбы, эптеп жылып атканы менен, Караколдун тургундары жолдорун оңдоп берүү талабы менен митингге чыгуу чегине жетип калды. Шаардын жыртык жолдору кыштан кийин такыр эле аңгыл-дөңгүл «турмуштун жолдоруна» айланды. Курорт-шаардын жолдору 50 жылдан(!) бери оңдоло элек. Пикетке чыккан эле шаардын мэри келип, Өкмөткө тиешелүү документтер жөнөтүлгөнүн, жолдорду оңдоого каржылоо сураганын айтып, араң тараткан.

Өкмөттүн Ысык-Көл облустундагы ыйгарым укуктуу өкүлүнүн басма сөз кызматчысы Жаныбек Кожоевдин айтымында, шаардын жолдорун жөндөө Транспорт жана коммуникация министрлигинин милдети болгону абалды татаалдаштырууда.

- Өкмөттүн жообун күтүп

атабыз. Анткени айрым жолдор республикалык мааниде болгондуктан министрликтин карамагында - дейт Кожоев. Караколдун бюджетти 177 млн сомдой, шаарды өнүктүрүүгө 30 пайызы калат, ал эми жолдорду оңдоого 300 млн сом талап кылынат.

Жыйынтыгында финансы министри Адылбек Касымалиев Каракол жолдорун оңдоп-түзөөгө 62 млн сом бөлүп берүүгө көрсөтмө берди. Мындай чечим Каракол шаардык кеңешинин депутаттарынын парламентарий, финансы министрлиги жана жолчулар менен жолугушуусунда кабыл алынган. Оңдоп-түзөө иштери июнда башталат.

Кыштан чыктыңбы? - Жайга камын!

Ал ортодо апрель келди жана Департамент жетекчиси айткандай, жайкы сезонго камынуу керек. Эң биринчи эле инфраструктурадан башта-рын айтат - Тамчыдагы аэропорт менен менен трассаларды меймандарды тосууга даярдоо шарт. Жайга чейин трассанын Чолпон-Атадан аркы бөлүгү аяктарына үмүтү бар. Калганы болсо курорттор менен эс алуучу жайлардын жеке даярдыктары, анын ичинде экологиялык нормалар менен тамактануу коопсуздугуна жооп берүү.

- Жайкы меймандарга өзгөчөлүктөрдү камдадыңарбы?

- Жайкы сезон маданият ишчаралары, фестивалдарга мол болот. Ачык асман алдында концерттер, спорттук таймаштар өткөрүлөт. Быйыл USAID менен бирге Түп аймагында этнографиялык класстерди колдоочу долбоор жүзөгө ашырылат. Мисалы бир айыл толугу менен этно-шаарча аталып, кол өнөрчүлөрдүн көргөзмөлөрү, улуттук оюндар, тиричилик адаттары, салттар, тамак-аш жана маданият көрсөтүлөт. Башкалар үчүн жакшы үлгү. Андан сырткары, былтыр жолду бойлото кемпинг уюштурууга белденген элек. Дүйнөлүк Банк 1,5 млн доллар бөлүп берүүгө даяр. Бул сезонго канчалык жетише аларыбызды

так айта албайм, сүйлөшүүлөр жүрүп жатат.

- Түркүн кырдаалдардан улам Түркия менен Египет туристтерди мурункудай кабыл ала албай калганда, өзүбүзгө тартып келе албадык?

- Биринчиден, биздин өлкөнү, шарттарыбызды жигердүү рекламалоо жок. Улуу муундагы адамдар бизди билет, ал эми жаштар түшүнүгү жок. Орусиялыктардын өзүндө жаңы эс алуучу аймактар, мисалга Крым, Сочи өнүгүүдө. Казакстан өз курортторун өнүктүрүүдө. Натыйжасында, бизге келе турган кардарлар да кетип атат. Экинчиси - баалар. Түркия же Малайзия менен атаандашуу бизге кыйын, баасынан дароо утулабыз. Бизге жолдомонун баасынан 40-50 пайызын азык-түлүк түзөт, бардыгы импорт. Ысык-Көлгө жеткиче ал дагы эки эсе кымбаттайт. Бүгүнкү күндө биз атаандаштыкка эч туруштук бере албайбыз. Ага кошуп, сервистин жоктугу. Республиканын имиджин жакшыртуу боюнча иш жүргүзүп жатканыбыз менен, анын ичинде интернетте да - ал жетишсиз.

Башкаларда кандай

Соңунда, Кыргызстанды жакшы тааныган чет элдикти биздин эң мыкты Каракол лыжа базабыз менен ушул сыяктуу Европалык лыжа базаны, Сербиядагы Копаоникти салыштырууну сурандык. Балким, үйрөнчү учурлар бар. Тизмеси мындай болду:

- Каракол базасынын жанында отелдер жетишсиз, ал эми тургандары кымбат. Копаоникада түркүн капчыктарга «чак» (5 евродон 70 еврого чейин шарттары, тамагы жана SPA кирет) отелдер жетиштүү. Алыскы отелдер болсо базага чейин акысыз трансфер берет.

- Копаоникада трассаларды күнүгө таңкы бда, аба ырайына карабай текшилеп турушат. Ал эми Караколдо кар жааса андай иш аткарылбайт.

- Копаоникада тоонун бетинде тез татым кафелер көп. Бир аз шам-шум этип, ичиндеги же сырттагы очокко жылынып отурса болот, шезлонгдордо эс алып, таза, жылуу жана акысыз туалеттер.

- Атайы Куткаруу кызматы, медициналык жардам, полиция мыкты жана толук коопсуздукту сезүүгө болот.

- Тоодо лыжа тебүүдөн сырткары, көптөгөн экскурсиялар, түнкү клубдар, кийим-кече менен сувенир, жана лыжа тебүү шаймандарын саткан дүкөндөр иштейт.

- Копаоникага аэропорттон жетүү, Манастан Караколго чейин бирдей. Бирок Сербиядагы базага чейин жол мыкты, ал эми Караколдогу жол жырткы менен тешик.

Ренат ЧИКАЕВ

Көз ачып, жумгуча Рапопорт аллеясынын жарымы жагымдуу элеске айланды. Эми анын калыбына келтирүү аракети жүрүп жатат.

Айыл чарба министрлигинде жыл түшүмдүү болот деген божомол бар, бирок күтүлбөстүктөрдөн да эч ким кепилдик бербейт. Өткөн жылы помидордун түшүмү куурап калган, андан мурда болсо бүтүндөй кант кызылча тармагы унуткарылган. Быйылкы жылдын абалы тууралуу министрдин орун басары Жаныбек Керималиев баяндап берди.

БАСА

Фермерлерге жардам

Көптөгөн жылдар бою Ысык-Көл облусундагы сугат көйгөйүн чечүүдө «Кумтөр» компаниясы жардам берип келет. Аймактагы ирригациялык системалар, суткалык суу сактагычтар менен каналдар калыбына келтирилүүдө. Былдыр Жети-Өгүз жана Тоң райондорунда эки суткалык жөнгө салынуучу бассейн менен суу сактагыч тазаланып, каналдардын нугу тазаланган. 2016-жылы 12 объектиге 14 млн сом каражат жумшалган. Мурдагы жылы бассейн төрт суткалык жөнгө салынуучу бассейн менен суу сактагыч оңдолгон. Ысык-Көл облусундагы кургакчыл райондорду сугат суу менен камсыздоодо ушул сыяктуу иштер абадай зарыл жана маанилүү.

«ЖЕРГЕ МЭЭНЕТ МЕНЕН АКЧА ЖУМШОО АБЗЕЛ»

«Сугат маселесин чечип атабыз»

- Республиканы кыдырсаң, айдоо аянттар өтө азайгандай сезилет. Мурда айыл чарба талааларында азыр турак жай курулган. Чындап эле айдоо талаалардын көбү сатылдыбы?

- Албетте жок. 75% жер калктын менчик үлүшүндө, калганы мамлекетке таандык. 49 жылга ижарага берилген жер тилкелери бар, дал ошол жакта курулуш иштери жүрүп, айдоо жерлери азайганы ошондон. Республикада 1,191 млн га жер айыл чарбага арналганы катталган, анын 110 миң га иштетилбей турат. Быйылкы көрсөткүч 82 миң гектар аянт. Башкача айтканда, биз улам жаңы жерлерди өздөштүрүп атабыз. Кыйынчылыктар болсо топурактын сапаты менен сугаттын тартыштыгы. Андай жерде бир нерсе өстүрүү үчүн мээнет жана акча жумшаш керек. Ал үчүн убакыт, бир нече жыл керек.

- Министрлик көйгөйлөрдү, мисалы сугат маселесин кандай чечип атат?

- 2017-жылдын соңуна чейин сугат системаларын калыбына келтирип жана жаңыларын куруу боюнча 24 инвестициялык долбоорду соңуна чыгармакчыбыз. Учурда тогузу аяктады, калганына каражат издеп атабыз. Кытай алты долбоорго 32 млрд сом салууга даяр. Араб координациялык тобу да жардамга колун сунууда, Ислам өнүктүрүү банкы Талас облусу, Кара-Буура району, Сарымсак айылындагы каналды калыбына келтирүү үчүн долбоор баштады. Ал аягына чыкса бир миң гектар жерди иштетүүгө киргизебиз.

- Ысык-Көл облусунда андай долбоорлор барбы?

- Келерки жылы Тоң районундагы Ак-Өлөң каналынын реконструкциясын кытайлык гранттын эсебинен баштамакчыбыз. Корея Республикасы менен сүйлөшүүлөрдү жүргүзүп, Жети-Өгүз районундагы Кара-Булуң каналын курууну пландап атабыз.

Чолпон-Атадагы агындыларды тазалап, сугатка колдонуу долбоору даярдалып жатат.

«Өз шекерибиз болот»

- Жаныбек Калканович, жазгы сугат иштерине даярдык тууралуу айтып бересизби?

- Быйыл жазгы сугат иштерин каржылоо боюнча жаңы токтом иштелип чыкты. Дыйкандарга 7 млрд сомдой жеңилдетилген насыя бөлүнөт, ал былтыркыдан 2 млрд сомго көп. Андан сыркары, кайра иштетүүчүлөргө үстөк 6% болуп, төмөндөдү. Мындай жеңилдик чийки зат эмес, даяр өндүрүм чыгарып, экспорттоого түрткү берүү максатында берилет. Башка тармактар да сөзсүз эсте, өткөн жылы малчыларга жардам бергенбиз, баса кант кызылчасы боюнча рекорддук мол түшүм болгон.

- Шекер маселеси ошону менен чечилдиби? Мурда 80% чейин Казакстан менен Украинадан импорттолуп, өзүбүздүн заводдор токтоп турган.

- Быйыл жалпы көлөмдүн 15-20% гана импорттолгон кант, калганы өзүбүздүкү. Акырындап айдоо аянттарынын көбөйтүүдөбүз, мол түшүм алсак республика толугу менен өзүн өзү камсыздоого чамасы жетет. Азык-түлүк коопсуздугундагы дагы бир пункту толуктай алабыз.

«Кумтөрдүн» колдоосу маанилүү»

- Өткөндө премьер-министр Сооронбай Жээнбеков Кыргызстанда жазгы талаа иштерине күйүүчү май жетишсиз деп билдирген. Абалда жылыш барбы?

- Дыйкан чарбачыларга жазгысын 42,2 миң тонна дизелдик күйүүчү май керек, бизде болсо 18 миң тоннадай бар. Бирок күйүүчү май менен маселе болбойт. «Газпром» менен үзгүлтүксүз камсыздоо боюнча макулдашуубуз бар. Баса, фермерлер ири нефтебазалардан сатып алса, бир литринен эки сомго чейин үнөмдөй алышат, АЗСте болсо

40 тыйын үнөмдөө шарты бар. Бул да айыл чарбасын колдоо.

- Бир нече жыл мурда «Кумтөр» фермерлерге арзандатылган дизель майын бөлүп берген.

- Билишимче, инвестор ал ишин улантууда. Алар аймактагы айыл чарбасын колдоого ар дайым каражат бөлүп келишкен. Былтыр Тоң районундагы Күн-Чыгыш айыл өкмөтүнө машина-трактордук станция курууга каражат берген. Андай долбоорлордун мааниси зор, анткени Кыргызстанда айыл чарбасындагы техника паркы көптөгөн жылдар бою жаңыртылбай турган.

«Бизде да киноа бар»

- ЕАЭБ аймагында кардарларга белгилүү жана сүйкүмдүү бренддер бар: марокко апельсиндери, Ташкент арбуздары ж.б. Кыргызстан ошондой таанымал өндүрүмгө качан ээ болот?

- Биздин да бренддерибиз бар. Мисалы, фасоль жана кыргыз балы. Биздин бал дүйнөдөгү эң мыкты экенинен шек жок. Андан сырткары, кыргыз кагы бааланат. Бирок биздин айрым уникалдуу өндүрүмдөр Орусия менен Казакстандын рынокторунда белгисиз. Ош облусундагы Араван районунда эң сонун эрте бышкан картөшкө өсөт. Биринчи түшүмү апрель-майда алынат, ал мезгилде Орусияда али кар жаткан болот. Өндүрүш көлөмүн жогорулатып, ошол жактарга саткан жакшы болот.

- Кыргызстандын ар бир облусу белгилүү болгон өндүрүмдөрдү атай алабызбы?

- Ар бир районго эмне өстүрүү жакшы болорун сунуштайбыз. Нарын – картөшкө менен малчылык, Ысык-Көл – мөмө-жемиш, карагат. Эксперимент катары көл кылаасында киноа өстүрө баштадык. Аш тааруу сымал, бирок андан бир аз чоңураак дан азык. Биз-

де ал белгисиз болгону менен Европада абдан популярдуу. Андан пайдалуу салаттар даярдалып, сууга бышырып да жешет. Азырынча тажрыйба ийгиликтүү, жылына киноа айдоолору көбөйүп баратат. Баткен облусунда болсо өрүк менен шабдалы мөмө бактарын көбөйтүүнү кеңеш беребиз. Ошто помидор менен эрте бышкан картөшкө жакшы өсөт. Таласта болсо, албетте, фасоль менен кара өрүк. Чүй облусунда болсо баарын өстүрсө болот, бирок басым дан азыктарына жасалат. Жалал-Абад менен Ошто бакча өсүмдүктөрүнө басым кылабыз. Келерки жылдан баштап, үрөөн багытын өнүктүрө баштайбыз.

- Дотациялар кандай көлөмдө берилет?

- Мамлекет эсебинен үрөөн баасынын 30% камсыздалат. Ал түшүмдүүлүктү жана өндүрүмдүн сапатын жогорулатууга жардам болот. Буга чейин Кыргызстанда айыл чарбасында дотациялар болгон эмес.

- Көптөгөн окурмандарды кызыктырган суроо: былтыр кыргызстандыктар арзан жана даамдуу помидор жегени жок. Эмне үчүн?

- Рынокто импорттолгон помидорлор сатылды, анткени жергиликтүүсү куурап калган. Албетте, уят. Айыл чарбасын, күнөсканаларды өнүктүрүүгө ушунча эмгек жана каражат жумшап, тамчылатып сугарууну жайылтып, акыры помидорду Кытай менен Өзбекстандан сатып жеш уят. Бирок жаанчыл аба ырайы помидорго томат күбөсү түшүшүнө себеп болду. Биздин фермерлер ал курт менен күрөшүүнү учурунда биле албай, азык-түлүктү туура сактоого жетишпей, акыры ошондой жыйынтык болду. Быйыл дыйкандарды кышында чакырып, окуттук. Жакшы түшүмдөн үмүттөнөбүз.

Екатерина УЛИТИНА

АЛ ОРТОДО

2016-жылы «Кумтөр» менен Мамлекеттик айлана-чөйрөнү коргоо жана токой чарбасы агенттиги ортосундагы соттук териштирүүлөрдүн негизинде Бишкектеги райондор аралык сот «Кумтөр Голд Компаниге» айрым финансылык аракеттерди аткарууга, тактап айтканда активдерин берүүгө, дивидент төлөөгө жана ссуда берүүгө тыюу салган. Соттун чечими менен эсептери камакта турган үчүн, компания мурдакыдай болуп Ысык-Көлдү туруктуу өнүктүрүү боюнча долбоорлорду каржылоого акча бере албайт. Демек башкалардын ичинде айыл чарбасын колдоп, фермерлерге жеңилдик менен дизелдик майдан жардам кылуу учурда мүмкүн эмес.

«Центерра» коопсуздук деңгээлин жогорулатуу жана эмгекчилердин жумушу менен саламаттыгын коргоо үчүн «Work Safe/Home Safe» программасын иштеп чыкты.

«КУМТӨРДҮН» АЛТЫН ЭРЕЖЕСИ:

КООПСУЗДУК БААРЫНАН БИЙИК!

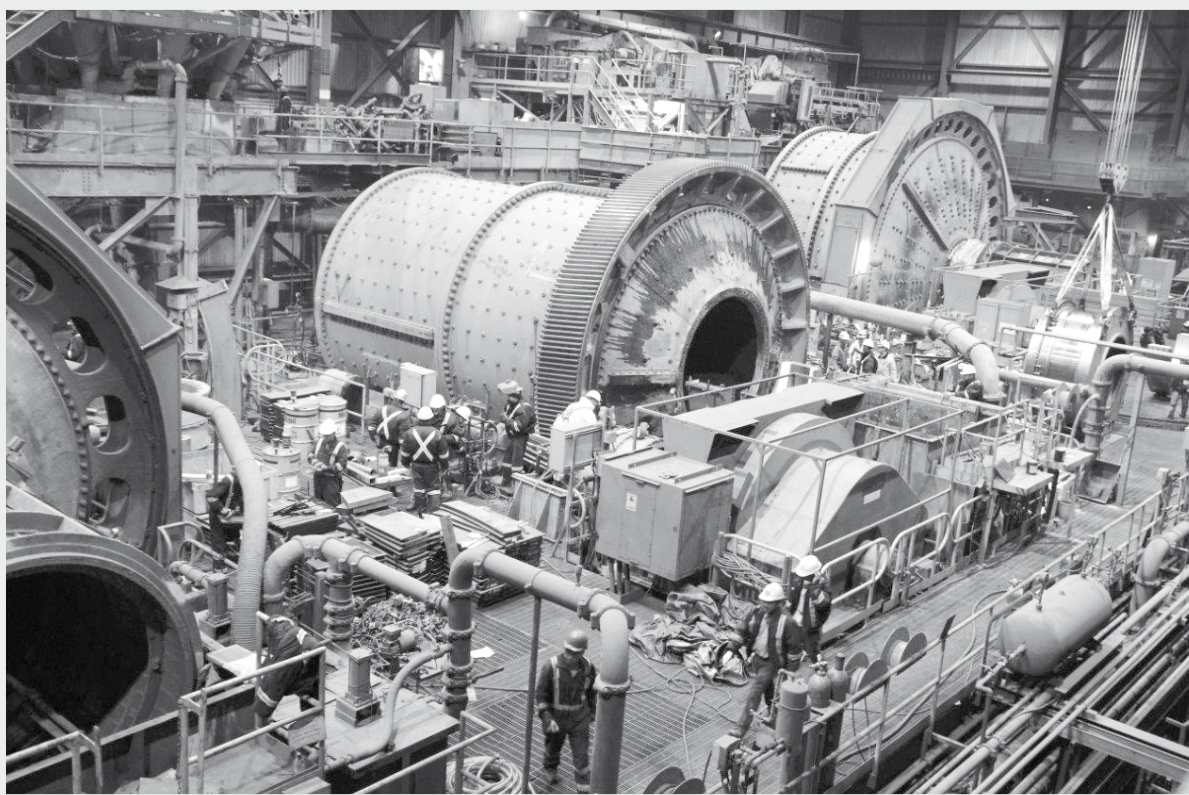
Эң башынан жоопкерчиликтүү

«Кумтөр Голд Компани» негизделген күндөн баштап коопсуздук техникасын жана эмгек менен саламаттыкты коргоо эрежелерин сактоого абдан катуу талап койгон Кыргызстандагы бирден бир компания экени жашыруун эмес. Ал талаптар баарына бирдей, жогорку жетекчиликти, офис кызматкерлери, карьердин самосвал айдоочусу болобу, же өнөктөш компаниянын кызматкерин, ал тургай меймандарды да камтыйт. Күнүгө иш баштоодон мурда жаңы келгендер атайы коопсуздук боюнча тренингдерден өтүшөт. Ал эми 4 миң метр бийиктиктеги кызматкерлер ишке киришүүдөн мурда күнүгө атайы инструктаждан өтөт. Кен ишканага барган меймандар да атайы көрсөтмөлөр, шарттар менен таанышат. Ал эми медициналык кароодон өтүү - тоого чыккыча, жана кен ишканага жеткенде ар бир барган адам үчүн сөзсүз шарт. Бийик тоолуу шартта эмгектенүү үчүн мыкты ден соолук талабы айтпаса да түшүнүктүү.

Өндүрүшчүлөр арасында мындай тартип жана шарттар менен мактана алчулар

жокко эсе, туурабы? Канадалык инвестор үчүн бул шарттар чек эмес, туруктуу жакшыртууга ар дайым орун бар. 2016-жылдын күзүндө «Центерра Голд Инк» компаниясы ири масштабдуу, коопсуздуктагы лидерлик боюнча «Work Safe/Home Safe» долбоорун ишке ашыра баштады. Аталышы «коопсуз иштеп, үйгө аман-эсен кайтуу» дегенди туюнтат. Демилге үчүн ишкана ичинде кумтөрчүлөр биринчи болуп тандалды. Кыргызстандын тоо-кен өндүрүшчүлөрү арасында Кумтөр кайрадан биринчилерден болуп, өндүрүштөгү коопсуздукту жакшыртууда саамалык баштады.

- «Центерра» жакынкы жылдары жаңы жана аракеттеги кен өндүрүштөрүндө курулуш иштерин жүргүзүп, кеңейүүнү көздөп жаткан кези. Албетте, башкаруудагы жоопкерчилик негизги таяныч болот жана ал ар тараптуу, ар бир кызматкерден тартып, жетекчилерге чейин болуусу абзел. Жалпылап айтканда, биздин компанияга кирген ар бир кен ишкана жана долбоор аракеттенүүсүндө коопсуз жана натыйжалуу иштөөсү үчүн жоопкерчиликтүү жана кесипкөй мамиле - деп, алтын өндүрүүчү компания

«Коопсуздук техникасын бекем сактап иште, жумуштан кийин үй-бүлөгө аман-эсен кайтып бар», - Кумтөрдүн алтын эрежеси. Сүрөттө өткөн жылы бургуштаган дарыяга машинеси менен түшүп кеткен тогуз адамды сактап калган компания кызматкери Абдурахим Мамбеталиев. Кумтөрдөн коопсуздук кызматында Абдурахим 18 жылдан бери эмгектенет. Эң мыкты физикалык даярдыгы, өзгөчө кырдаалда тез жана туура чечим кабыл ала билүүгө профессионалдык жөндөмү адамдарды сактоого жардам берди.

бизнес жүргүзүү саясатын түшүндүрөт.

Кызматкерлерди татыктуу баалоо

...бул жакшы маяна жана иштен кетирбөө деген көпчүлүктүн түшүнүгү. Бирок эң маанилүү - өндүрүштөгү коопсуздукту көбүнчө эсепке алышпайт. Жумуш берүүчүлөр талап болгон шарт түзбөйт, жумушчулар талап кылбай, кол шилтеп, коопсуздук техникасынын эң жөнөкөй эрежелери сакталбайт. Кыргызстанда андай кайдыгерлик адам өмүрүн кыйган кырсыктарга айланган учурлар кездешет. Кызматкерлердин саламаттыгы менен эмгек коопсуздугу эң биринчи орунга коюлуусу шарт жана буга бардык тараптар кызыкдар болгону туура деп канадалык жетекчилик терең ишенет. Өз тармагын-

да өндүрүштөгү коопсуздук боюнча лидер болгон компания өз ишканасында кырсыктар тилекке каршы кездешкенин жашырбайт.

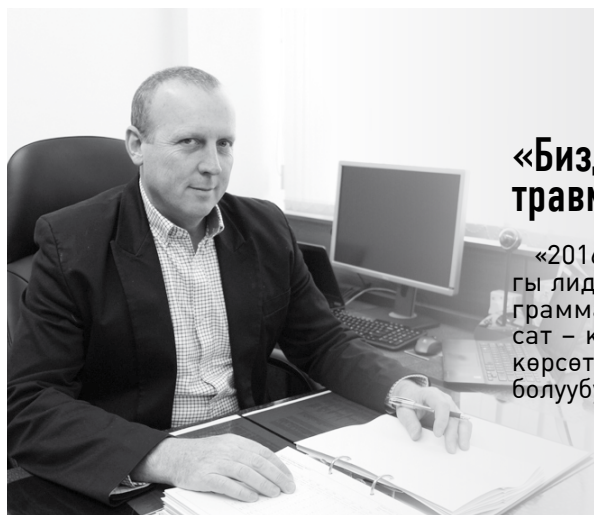
- Биз кызматкерлерибиз коопсуз шартта эмгектенип, үй-бүлөсүнө аман-эсен кайтып баруусуна жоопкерчилик алуу менен бирге, «Центеррадагы» ар бир адам, жалданган кызматкерлер жана бизнес өнөктөштөр да өзүнүн жана жанындагы кесиптештеринин коопсуздугу үчүн жеке жоопкерчилик алууга милдеттүү деп ишенебиз. Ушуга байланыштуу «Work Safe/Home Safe» программасы иштелип чыккан. Биздин уюмдун бардык деңгээлдеринен пикир жана маалымат топтолуп, талкууга коюлуп, «Центерраны» коопсуз башкаруу программасына киргизилген, - деп баяндайт инвестор.

Ал кандайча аткарылат

Өткөн жылдын соңунда башталган программа «Кумтөрдө» 2017-жылдын соңуна чейин толук аракетке киргизилет. Ал үчүн кызматкерлер үчүн бир күндүк, жетекчилер үчүн эки күндүк окутуучу тренинг өткөрүлөт. Анын жүрүшүндө программалардан өткөн ар бир кызматкер жүрүм-турумун эрежелерге туура келгендей өзгөртүүгө үйрөнөт. Андай өзгөрүүлөргө бир-эки күндө эле көнүп кетүү үчүн атайы эмоцияларга тасир этүүчү интерактивдүү көнүгүүлөр бар. Тренингдердин соңунда дагы комментарийлер менен сунуштар чогултулат, жана алар башкаруу менен корпоративдик маданиятта жакшыртуулар үзгүлтүксүз болушу үчүн колдонулат.

- Эң мыкты көрсөткүчтөргө ар бирибиздин туруктуу умтулуубуз - биздин баалулуктар менен ийгиликтин кепилдиги, - деп компанияда ишенишет.

Екатерина РОЗИНА

СӨЗМӨ СӨЗ

«Биздин максат - кырдаалдар жана травматизм боюнча нөл көрсөткүчү»

«2016-жыл биз үчүн мол болду. Коопсуздуктагы лидерлик боюнча «Work Safe/Home Safe» программасын киргизүүнү баштадык. Биздин максат - кырдаалдар жана травматизм боюнча нөл көрсөткүчү жана ар бирибиз ал максатта туруктуу болуубуз шарт».

«Кумтөр Голд Компани» президенти
Дэниел Дежарден

Өйдө-төмөн мезгилдерден кийин Күрмөнтү цемент заводу кайрадан бутуна турду! «Кумтөр» компаниясынын көмөгү менен акыркы эки жылда ишкана кайра жанданууга жетишти. Бүгүн болсо келечекке арышын кең таштап, өркүнү өсүүдө.

ӨНДҮРҮШ ӨРКҮНҮ ӨСҮҮДӨ

Заводдун өндүрүш жөндөмү чоң. Кызматкерлери да бар. Баарын жакшы нукка салып, цехтерди жаңылап, өнүктүрүүгө каражат салса, Күрмөнтү заводу аймактагы алдыңкы ишкана боло алат.

Пайдубалы кандай түптөлгөн

Ысык-Көл облусундагы Түп районунун Күрмөнтү жана Ак-Булак айылдарындагы калк биригип 2250 адам. Башка ушу сымал айылдардай эле алар малчылык жана айыл чарба аркылуу жан багышат. Жаштардын баары иш издеп кетишкен. Ал эми айылда калгандары болсо 1954-жылы негизделген цемент заводунда иштеп күн көрүшөт. Бүгүн 73 адам эмгектенет. Айрымдары ишканада көп жылдан бери, мисалы, Азат Анапияев, шаар түптөөчү заводдо конус агрегатынын машинисти болуп 40 жылдан ашуун кызматта жана убактылуу кыйынчылыктарга карабастан, ишин чындап берилген.

- Оор күндөр өттү, азыр турмуш нукка түшө баштады, - деп белгилейт Азат байке. - Эл аракет кылып, заводду токтотпой иштетүүдө, ийгиликке ишенебиз. Учурда «Күрмөнтү цемент» акиташ эле чыгарууда. Карьер Ак-Булак айылынан үч чакырым аралыкта турат, ал жактан эски БелАЗ менен жогорку сапаттагы акиташ алып келинет. Чийки зат кеминде 70 жылга жетет. Бир кездерде комбинат цемент да өндүрчү. Бирок меш иштен чыгып, ал өндүрүш токтоп калган.

- Азыр жабдуулар ондоодон өтүп жатат. Быйыл ай сайын 4000 тонна цемент өндүргөн

линияны ишке киргизүүнү көздөп атабыз, - деп заводдун аткаруучу директору Олег Отточко билдирет.

Олег Евгеньевич бул аймакта өмүр бою жашайт. Анын атасы Күрмөнтү заводун пайдубалдан баштап курулушуна катышкан. Отуз жашынан ал жакта иштеп баштаган. Ата-Мекендик согуштан кийин эркектер жетишпей, аялдар менен балдар түйшүктү моюндарына алган. Николаевка айылынан чопо ташып, андан карапа чатыр жасашкан. Айрым үйлөрдө ошол чатырлар дагы эле турат.

Уулу атасынын жолун жолдоду. Казакстандагы индустриалдык институттан өндүрүш жабдууларын колдонуу жана монтаждоо кесибин окуду. Ошол эле жерден болочок жубайы менен табышкан. 1997-жылы мекенине кайтып келгенде, завод токтоп турганына 4 жыл болгон. Адистер туш-тушка тарап аткан. Андан кийин үмүт жандана баштады - үчүнчү цемент линиясын куруу кеп боло баштады.

- Чөккөн жокпуз, акырындап өндүрүштү жылдыра баштадык. Көмүр тегирмен эскилигине жетти. Биз аны кайрадан курап чыктык, жабдууну толуктадык, инвесторлор салым кошо баштады, - деп Олег Евгеньевич эскерет. - Ошентип, 1998-жылы тоо кен ишканага материал жеткирүү боюнча биринчи келишимдер түзүлдү.

Жакшы турмушту аркалап чет өлкөгө

Кыйынчылыктар ал менен бүткөн жок. 2001-2006-жылдары завод ээлери бир нече жолу алмашты, карыздарга байланыштуу токтоп калган учурлар да болду. Бүгүн «Күрмөнтү цементтин» негизги акциялар пакети казактарга таандык жана акыркы эки жылда туруктуу иштеп, негизги кардар менен келишимди акыркы тамгасына чейин так аткарып жатат. Казак инвесторлор бул жакта көбүрөөк ишенимге ээ болуп, эртеңкиден күмөн жок болгондо мындан да көбүрөөк инвестиция салып, жабдууларды жаңыртууга умтулмак. Даяр өндүрүмдү Алматы облусуна экспорттоого, башка жергиликтүү ири компанияларды тейлөөгө болмок. Өндүрүштүк потенциал чындап зор! Завод бир айда бир жарым миң тонна акиташ өндүрө алат. Ал эми цемент менен акиташтын негизинде көптөгөн курулуш материалдарын өндүрүүгө болот: пескоблок, пайдубал үчүн бетон буюмдар, силикат кирпич, сэндвич-панелдер.

- Мындай жогорку сапатта акиташ республика боюнча башка жерде жок - деп завод директору ишендирет. - Жаңы мешти ишке киргизүү менен жумуш орундарын көбөйтөбүз, 24 га ээ болгон жерибизде курулуш баштайбыз. Логистиканы да жак-

шыртсак болмок - мештер үчүн көмүрдү унаа менен эмес, поезд менен ташыгандай кылып. Бирок ал азырынча кыял. Өкмөткө жардам сурап кат менен кайрылган элек, бирок чололору тийбей жатат окшойт, анткени биздин көлөмдөр азырынча чакан. Бирок ал көлөм да облус үчүн маанилүү. Өз күчүбүз менен аракеттенип жатабыз.

Карапайым жумушчулар да өзүнө ишенип көнгөн. Жакшы маяна үчүн коңшу өлкөлөргө кетип жаткан адистер да бар. «Аларга доо кое аламбы? 80 миң рубль төлөй албайм» - дейт жетекчи. Айтмакчы, ишканадагы айлыктар да дурус - 15 күн эмгек үчүн 20 миң сом. Бирок чет өлкөдө иш табуу мүмкүнчүлүктөрү көбүрөөк. Айрымдар бир-эки жылдан кийин каражат топтоп келип, турак жай салып, короосун кеңейтет, малын көбөйтөт. Албетте бул жакшы. Бирок турмушун ондоо үчүн мекенден кетүү аргасыздыгы начар.

Ишеничтүү өнөктөш жанаша турганда

Толук жүктөлгөн БелАЗ акиташты комбинаттын майдалоочу-сорттоочу линиясына алпарат. 100мм ге чейинки кесек таш транспортер аркылуу конустук дробилкага түшүп, 20-14 ммге чейин майдаланат, андан соң 900-1000 градус ысык мешке барат. Жыйынтыгында биринчи

сорттогу 90% курамы кальций менен магнийдин активдүү кычкылы турат.

- «Кумтөр» ай сайын 350 тонна акиташты цианиддерди нейтралдаштыруу, алтын кенди иштетүү үчүн сатып алат. Быйыл 4200 тоннага келишим түзүлгөн - бул алтын кен ишкана муктаждыгынын туштуура жарымы. Ал эми Казакстандагы заказчиктин талабы атайы биг-бэг - бир тоннага чейин батырган герметикалуу кап. Акиташты дароо машиненен капка салып, кен ишканага жеткиребиз.

Даяр өндүрүмдүн сапаты заводдун лабораториясында текшерилет. Жеткирип бергенден кийин акиташтын активдүүлүгүн кумтөрдүк эксперттер текшерип, адистер эки жыйынтыкты салыштырат. Сапатта чоң айырма же өндүрүмдү жаратпай, кайра кайтарган учур эч качан болгон эмес.

- Биздин ишибизде «Кумтөр» - ишенимдүү өнөктөш, бул абдан маанилүү. Эртеңки күндөн эмнени күтүүнү билебиз. Демек, иш бар, заказдар, жеткирип берүүлөр да бар, алар болсо айлыктар маалында берилип, кызматкерлердин үй-бүлөсү ток болот - деп Олег Евгеньевич акыл калчайт.

Дал ушундай бетондой бекем жана ишенчиликтүү ой-жүгүртүү жана иштерман ойдор өлкөнү кармап турушат.

Юлия ШИТОВА

Фото: Самат БАРАТАЛИЕВ

Кыргызстандын фотожурналисттер союзунун төрагасы, «По следам снежного барса» (Ак илбирстин изи менен) эко-долбоорунун автору Владислав Ушаков февраль айынын акыркы аптасын фото мергенчилик менен өткөрүп, Ак-Шыйрак тоо кыркасы менен анын жаныбарлар дүйнөсүнүн деңиз деңгээлинен төрт миң метр бийик турган кайталангыс көркүн тартты. Сууктун мекени – кышкысын ал жактагы аба температурасы минус 38 чейин төмөндөйт. Жаратылыштын кол тийбеген сулуулугу, чексиз мөңгүлөр мейкиндигинде жапайы жаныбарлар коопсуз сезип, ишеничтүү жүрүшөт. Жалгыз кокустук – фотоаппарат көтөргөн «мергенчи», анын объективине күтүлбөгөн жерден түшүп калуу мүмкүн!

АК-ШЫЙРАКТАГЫ АППАК КЫШ

Ак-Шыйрактын ак мөңгүлүү чокулары Борбордук Тянь-Шандын көлөмү боюнча экинчи муз түйүнү. Аянтынын 46 пайызы (430 чарчы километр) мөңгүлөрдөн турат, алардын саны 150дөн ашат. Петров мөңгүсү Ак-Шыйрактын эң чоңдоруна кирет, андан Нарындын негизги куймасы - Кумтөр дарыясы баш алат.

Петров мөңгүсүнүн таманында жүз жыл мурда табигый тоо көлү пайда болуп, мөңгүнүн ысымын алган. Жылуу мезгилде көгүлтүр суу ак чокулардын курчоосунда жылтылдап турат. Кышкысын бийик тоолуу суу тоңуп турат. Петров мөңгүсү, Кыргызстандын башка мөңгүлөрүндөй эле тартылып баратат, 50-жылдардан бери бир жарым километрге кыскарган. Гляциолог-окумуштуулар анын себебин климаттын өзгөрүп, глобалдык жылуулануу жүрүп жатканына байланыштырат. Ал эми Кумтөр кенин иштетүү мөңгүлөрдүн эришине тиешеси жок.

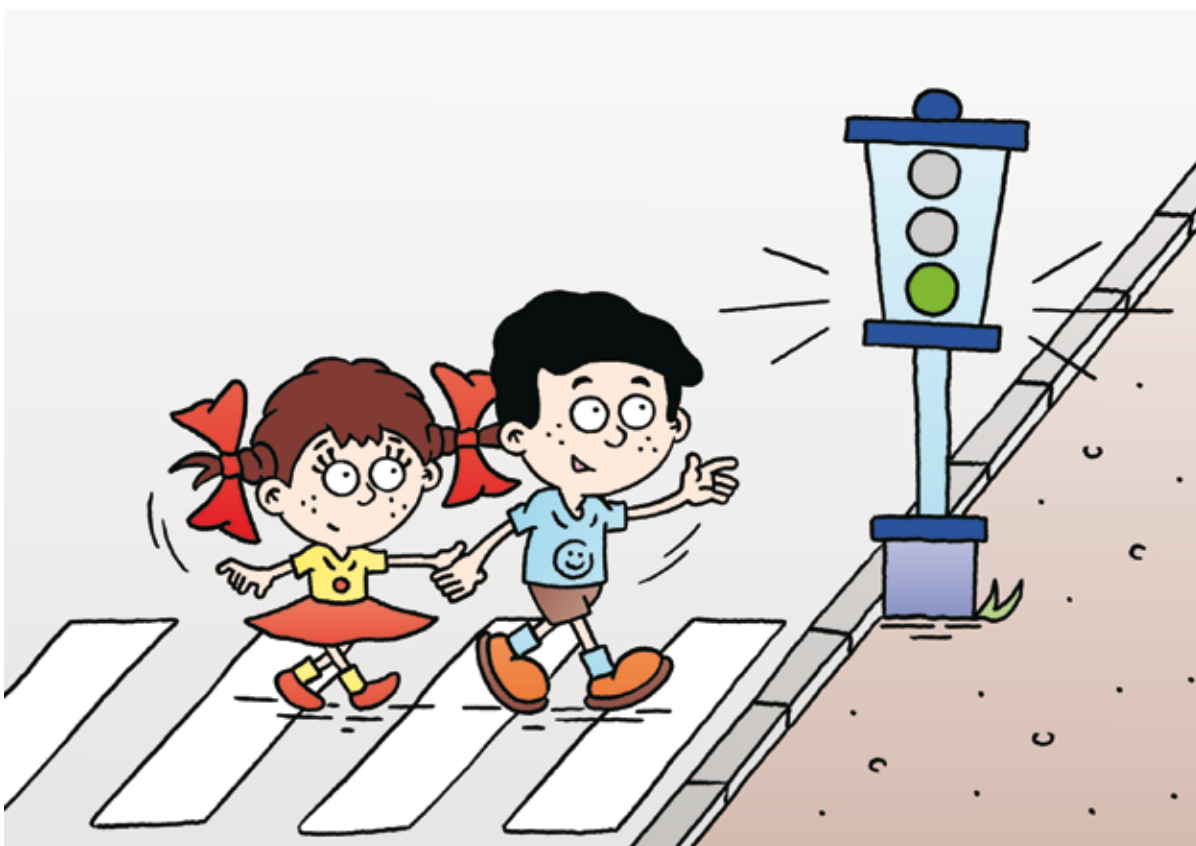

Аска-зоолордун көркү - аркар, кулжа. Адамды өзүнө 10 метрге чейин жакын жолотот. Кумтөр - кайтарылган, режимдик объект, андыктан куралчан браконьер ал тарапка барбайт. Адамдан эч кандай зыян күтпөгөн жапайы жаныбарлар коркпой оттоп жүрүшөт жана эки аяктап баскандар менен иши жок. Айрымдары болсо, кызыгып мейманды тиктешет - балким объективинен «чымчык учуп чыгат»!

Ал эми кызарган түлкү адамдын жакын жүрүшүнө дээрлик маани бербейт. Сүрөткө да өзү кызыгып, түшүп берет. Адамдын колунан азыкты коркпой жейт, кеткенде карга шурудай из калтырат.

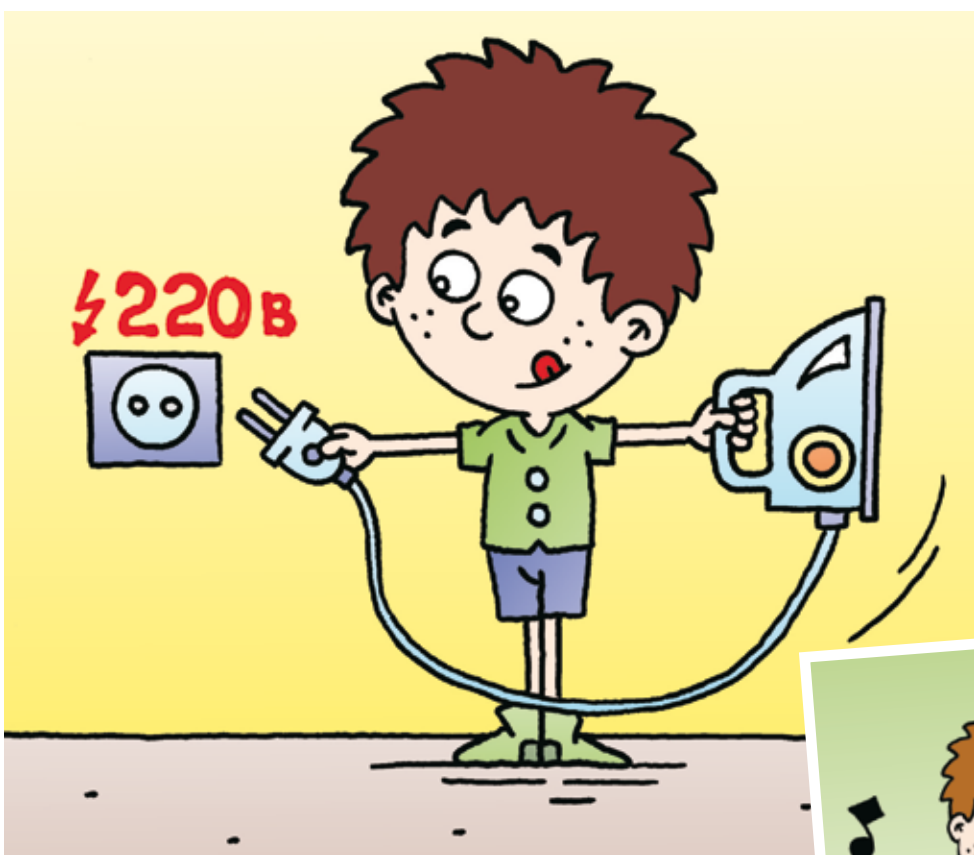

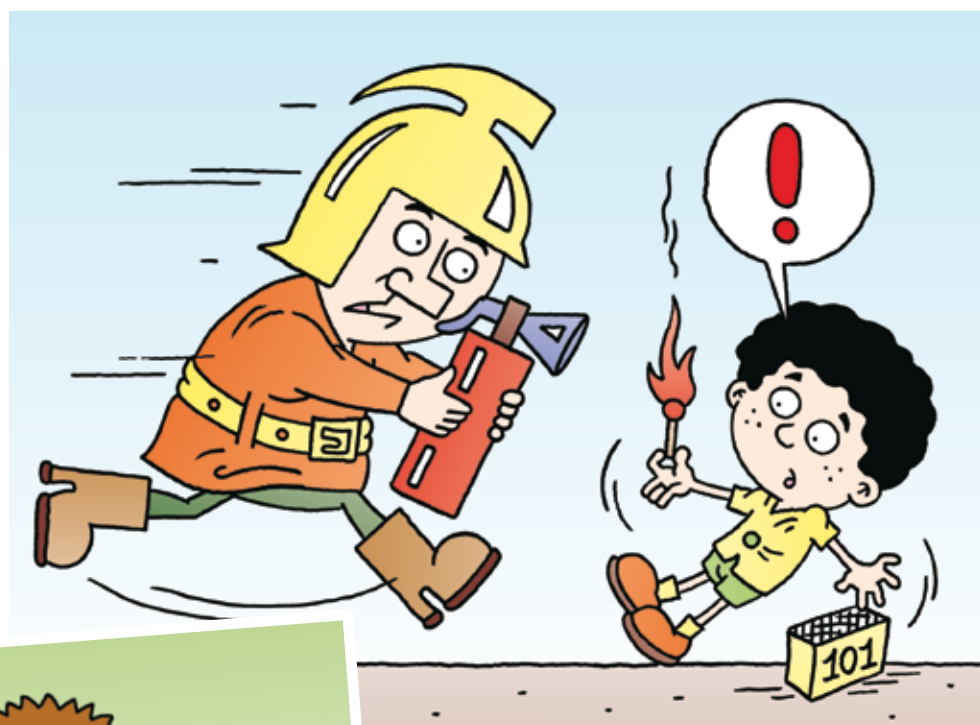
Жолду светофордун жашыл жарыгы көйгөндө өтүү керек

Бейтааныштарга эшикти эч качан ачпа!

Үтүктөп бүткөндөн кийин үтүктү электр тармактан өчүргөнүңдү ар дайым текшер!

Ширеңке балдар оюнчугу эмес!

Ваннадагы ысык жана муздак суунун өчүк экенин кирип текшер.

Эч качан эч кандай дарыларды даамдап көрбө!

Үйдөн чыкканда газды жанган боюнча эч качан калтырба!